

УДК 374:796“712”

ОЛЕКСІЙ ПОПОВИЧ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНІ ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ

У статті аналізуються особливості діяльності сучасних вітчизняних дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підкреслюється їхня важлива роль у системі позашкільної освіти. Коротко подана історія ДЮСШ як суто вітчизняного освітнього явища. Наведені характерні підходи до визначення та структурування педагогічного контексту функціонування ДЮСШ, виділені їхні головні виховні, освітні, розвивальні та оздоровчі завдання.

Ключові слова: спорт, дитячо-юнацька спортивна школа, загальнопедагогічні завдання, позашкільні спортивні установи.

Постановка проблеми. Загострення в останні роки потреби поглибленого наукового обґрунтування практики сучасного спортивного руху зачіпає головні педагогічні підвалини організації дитячого та юнацького спорту. Важливу роль у вирішенні всього комплексу пов'язаних з цим проблем відіграє національна мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), що є важливою складовою системи позашкільної освіти в державі. Вони готують кваліфікованих юних спортсменів, дають навички інструктора і є методичними центрами для надання допомоги загальноосвітнім школам та іншим позашкільним закладам в організації позакласної масової спортивної роботи. Особливе їхнє завдання – готувати резерв для збірних команд.

При відносній розробленості методичного арсеналу діяльності позашкільних спортивних установ залишаються не з'ясованими деякі принципові питання загальнопедагогічного характеру. Особливе місце серед них належить змісту освітніх, виховних і оздоровчих завдань ДЮСШ.

Аналіз досліджень та публікацій. На превеликий жаль, за перше десятиріччя нового століття з'явилася досить незначна кількість, в основному російських, дисертаційних досліджень, присвячених проблемам ДЮСШ. Серед них виділяються роботи О. Т. Паршикова “Спортивна школа як соціально-педагогічна система: соціально-педагогічне проектування” (2004), С. Д. Зоріна “Управління багаторічним тренуванням учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл на основі застосування бригадних форм роботи тренерів”, С. В. Галкіна “Методика спортивно-патріотичного виховання учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл”, Д. О. Фабричникова “Рішення виховних завдань у процесі тренувальної роботи з юними спортсменами у дитячих спортивних школах” (2005) тощо. Вказані дослідження піднімають багато важливих щодо практики ДЮСШ питань, але поліфункціональність даних дитячих закладів, їхня вагома роль у вирішенні нагальних соціально-педагогічних проблем конкретизують завдання всебічного педагогічного обґрунтування змісту їхньої виховної діяльності.

Формулювання цілей статті. Своєю метою ми обрали виокремлення загальнопедагогічних завдань роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл України.

Виклад основного матеріалу. Дитячо-юнацькі спортивні школи відіграють величезну роль у практичній реалізації фізкультурно-спортивних завдань суспільства, стимулюванні рухової активності молоді. Ефективність їхньої роботи багато в чому залежить насамперед від положень і навчальних програм, які допомагають молодому спортсмену без зайвих затрат нервової та фізичної енергії перейти до розряду дорослих, успішно включитися у стадію підготовки на рівень вищої спортивної майстерності [7].

Будучи унікальним вітчизняним явищем, система дитячо-юнацьких спортивних шкіл виникла в 30-ті роки XX ст. У 1934 році була побудована перша спеціалізована фізкультурно-спортивна позашкільна установа в СРСР і при товаристві “Динамо” виник перший дитячий колектив “Юний динамівець”, який став прообразом спортивних шкіл при спортивних товариствах. У 1935 – 1936 роках відкриваються перші спортивні школи в Москві, Ленінграді і інших містах СРСР, вони створюються і діють на основі типового положення, затвердженого Центральною Радою спортивних товариств і організацій СРСР. До 40-х років працювали десятки спортивних шкіл при спортивних товариствах “Динамо”, “Спартак”, ЦСКА, профспілок, Тсоавіахіму, а також у системі освіти. У післявоєнний період ДЮСШ неодноразово реорганізовувалися: передавалися із ведення спортивних товариств та профспілок у систему освіти і систему органів у справах фізичної культури і спорту і навпаки. Неухильно зростало число шкіл олімпійського резерву, що готували юних спортсменів до спорту вищих досягнень. Розширювався діапазон видів спорту і відділень за видами спорту [3].

Важливим завданням функціонування ДЮСШ на сучасному етапі є оптимізація їхньої діяльності. Це пов'язано з тим, що вони виступають базовою ланкою системи фізкультурно-спортивного руху країни. Саме в ДЮСШ реалізуються на практиці цілі фізичного виховання. Як будь-які загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади, вони виконують виховну, освітню та оздоровчу функції, які “у взаємозв'язку вирішують загальне завдання – максимальний розвиток індивідуальних здібностей спортсмена і їх реалізацію в умовах змагальної діяльності” [1]. ДЮСШ призначені для підготовки юних спортсменів і залучення до масової фізичної культури дітей і молоді від 6 до 18 років. Практично всі вітчизняні олімпійські чемпіони світу і Європи (після 1917 року) робили свої перші кроки в спорті саме в ДЮСШ.

У своїй структурі ДЮСШ мають відділення по видах спорту, які формуються з груп початкової підготовки та спортивно-оздоровчих і навчально-тренувальних груп. Співвідношення кількості груп початкової підготовки до навчально-тренувальних при комплектуванні за рахунок бюджетних коштів має бути не менше 2:1. Крім того, є групи спортивного вдосконалення і вищої спортивної майстерності.

Сучасна наука вже намагалася підійти до визначення та структурування педагогічного контексту функціонування ДЮСШ. Наведемо декілька найбільш характерних прикладів. Так, дослідник О. Д. Паршиков запропонував концепцію соціально-педагогічної діяльності позашкільних установ спортивної спрямованості, в якій уперше в науковій літературі дана цілісна, комплексна характеристика основних напрямів, цілей, завдань, форм і методів цієї діяльності. В рамках даної концепції ним сформульоване і обґрунтоване важливе положення про те, що можлива така організація педагогічної діяльності позашкільних установ спортивної спрямованості, яка сприяє не лише підготовці спортсменів високого класу, але також вирішенню широкого кола завдань соціалізації та гуманістичного виховання учнів. Уперше автором був розроблений варіант особистісно-орієнтованої технології навчання учнів спортивних шкіл. Ним сформульоване і обґрунтоване положення про те, що в системі фізичної підготовки учнів спортивних шкіл необхідно враховувати провідні тенденції і принципи розвитку здібностей і обдарувань особистості, у тому числі її моторної обдарованості і реалізовувати підхід комплексного розвитку здібностей. Вчений дав теоретичне і експериментальне обґрунтування положення про ефективність розробленого соціально-педагогічного проекту спортивних шкіл з точки зору сприяння вирішенню завдань соціалізації і гуманістичного виховання учнів, а також удосконалення підготовки і перепідготовки тренерського-педагогічного складу [4].

За концепцією Д. О. Фабричникова, єдність навчально-тренувального і виховного процесів у ДЮСШ можлива на основі врахування специфіки тренувальних періодів у річному циклі підготовки і в умовах співпраці тренера і спортсмена в процесі тренувальної і позатренувальної діяльності. Реалізація виховних завдань у процесі тренування можлива за рахунок застосування мотиваційних тренінгів і забезпечення

реалізації принципів і прийомів підвищення мотивації занять спортом юних спортсменів, свідомості виконуваних завдань, адекватності тренувальних умов змаганням [6].

Учений С. В. Галкін дещо розширює діапазон суспільно важливих напрямів соціалізації учнів дитячо-юнацької спортивної школи. На його думку, успішна інтеграція в умовах ДЮСШ такої важливої соціальної якості як патріотизм з фізичним вихованням і спортивним життям юних спортсменів можлива лише в умовах гуманізації процесу фізичного виховання, що вимагає формування у спортсменів етичної і громадянської позиції, дотримання дисципліни, спортивної етики і правил спортивних змагань, коректування мотивів до занять спортом як соціально цінної і державно-значимої діяльності. Рівневі прояви патріотизму і громадянськості в процесі занять спортом складають основу технології тренувального процесу в позашкільних спортивних установах. Розроблене вченим проектно-програмне забезпечення спортивно-патріотичного виховання орієнтоване на стимулювання потреб в постійному фізичному вдосконаленні, підтримку здорового способу життя і мотивації соціально-орієнтованої поведінки, створення патріотичного середовища, яке цілеспрямовано формує в юному спортсменові особистість громадянина і патріота [2].

Як бачимо, дослідження демонструють розмаїття підходів як у визначенні змісту виховних завдань ДЮСШ, так і в особливостях організації педагогічного процесу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, спортивна школа є однією із важливих складових системи фізичної культури і спорту, яка надає знання і формує вміння і навички дитини, впливає на розвиток спортивних здібностей з метою її цілеспрямованої підготовки для спорту вищих досягнень [5]. Виховні завдання ДЮСШ детерміновані, з одного боку, соціальними пріоритетами держави, з іншого – потребами юної особистості, її життєвими цілями і інтересами.

Аналіз ролі сучасних ДЮСШ у подоланні кризових явищ у середовищі учнівської молоді та вивчення підходів до дослідження даної проблеми у науковій літературі дає підстави стверджувати, що в процесі занять у навчально-тренувальних групах дитячо-юнацьких спортивних шкіл мають вирішуватися наступні виховні, освітні, розвиваючі та оздоровчі завдання: надання знань про науково-практичні основи самовиховання фізичних якостей; формування мотиваційно-ціннісного ставлення до виховання фізичних якостей, установки на здоровий стиль життя, фізичне самовдосконалення та самовиховання, потреби в регулярних заняттях фізичними вправами і конкретним видом спорту; забезпечення оволодіння системою практичних умінь і навичок щодо збереження і зміцнення здоров'я, психічного благополуччя, виховання фізичних якостей і лідерських властивостей спортсмена; формування досвіду використання фізичних якостей для досягнення життєвої і професійної мети.

Логічним продовженням теоретичного обґрунтування педагогічних завдань роботи з учнівською молоддю у ДЮСШ має стати експериментальна перевірка доцільності і продуктивності розробленої системи.

Список використаних джерел

1. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л. В. Волков. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 292 с.
2. Галкин С. В. Методика спортивно-патриотического воспитания учащихся детско-юношеских спортивных школ: автореф. канд. пед. наук: 13.00.04 / Станислав Валентинович Галкин. – Волгоград, 2005. – 27 с.
3. Детско-юношеская спортивная школа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Детско-юношеская_спортивная_школа
4. Паршиков А. Т. Спортивная школа как социально-педагогическая система: социально-педагогическое проектирование : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Александр Тихонович Паршиков. – Москва, 2004. – 399 с.
5. Теория и методика физической культуры : учебник / под ред. проф. Ю. Ф. Курамшина. – 2-е изд., испр. – М. : Советский спорт, 2004. – 464 с.

6. Фабричников Д. А. Решение воспитательных задач в процессе тренировочной работы с юными спортсменами в детских спортивных школах: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Дмитрий Александрович Фабричников. – Тюмень, 2005. – 26 с.

7. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000. – 542 с.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2013

Попович А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленко, Україна

ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИХ СПОРТИВНЫХ ШКОЛ

В статье анализируются особенности деятельности современных отечественных детско-юношеских спортивных школ, подчеркивается их важная роль в системе внешкольного образования. Коротко подана история ДЮСШ как сугубо отечественного образовательного явления. Приведены характерные подходы к определению и структуризации педагогического контекста функционирования ДЮСШ, выделены их главные воспитательные, образовательные, развивающие и оздоровительные задачи.

Ключевые слова: спорт, детско-юношеская спортивная школа, общепедагогические задачи, внешкольные спортивные учреждения.

Popovich O.

Poltava Korolenko national pedagogical university, Ukraine

PEDAGOGICAL TASKS OF THE ACTIVITY OF MODERN SPORT SCHOOLS FOR CHILDREN

The author analyses the peculiarities of the modern children's sport schools and points out their important role in the system of non-school education. The history of such schools as a unique native phenomena is presented in the article. The specific ways of definition and structuring of pedagogical background of the functioning children's sport schools are presented and their main educational, developing, health-improving tasks are distinguished.

Keywords: sport, children's sport school, general pedagogical tasks, non-school sport establishments.